NOTA VAN DR. J. F. C. GERICKE

OMTRENT

DE OPRICHTING VAN EEN INSTITUUT VOOR DE INLANDSCHE TALEN EN LITTERATUUR.

MEDEGEDEELD

DOOR

DR. T. C. L. WIJNMALEN.

Door de welwillendheid van den heer Jhr. J. P. Cornets de Groot, oud-Minister van Koloniën, thans lid van den Raad van State, werd aan het Bestuur van het Koninklijk Instituut voor de taal-, land- en volkenkunde van Nederlandsch-Indië aangeboden eene eigenhandige „Nota” van wijlen Dr. J. F. C. Gericke „omtrent de daarstelling van een Instituut voor de inlandsche talen en litteratuur”. Volgens eene kantteekening van den geachten inzender zou die nota vermoedelijk zijn geschreven in 1830 en gericht aan den Gouverneur-Generaal van den Bosc. Althans kort daarop is te Soerakarta eene instelling in het leven geroepen onder den naam van Instituut voor de Javaansche taal. Hoe echter die oude nota in zijn bezit gekomen is, kon de heer de Groot zich niet meer herinneren. Vermoedelijk, zoo schrijft hij in zijne begeleidende missive van den 20^{en} Juli II., aan genoemd Bestuur gericht, heeft de heer Gericke hem die ter hand gesteld, toen hij met den Gouverneur-Generaal De Eerens in 1838 te Soerakarta was en er gehandeld werd over de belangen van het sedert 1832 daar, aanvankelijk onder zijne leiding, bestaande Instituut voor de Javaansche taal, gesupprimeerd bij of even na de oprichting in 1842 van de Delftsche Academie. De nota zelf geeft ons eene schets van den toestand der Maleische en Javaansche taalstudie vóór ongeveer veertig jaren; een toestand, „waarin, gelijk terecht ons medebestuurslid, Dr. J. J. Meinsma, aan wien het opstel om consideratie en advies in handen werd gesteld, schrijft, „thans gelukkig be-

langrijke verandering is gekomen, zoowel wat betreft het aantal personen, die de inlandsche talen beoefenen, als de kennis der oorspronkelijke inlandsche werken, die door Gericke worden opgenoemd. Ofschoon Gericke eerst van Maleisch en Javaansch spreekt, bepaalt hij zich eigenlijk geheel tot het laatste, dat hem trouwens dan ook het best bekend was. „Hoewel door hem een geheel veronderde toestand besproken wordt, kan echter, zooals de heer Cornets de Groot doet opmerken, de mededeeling van zijn opstel strekken als eene herinnering aan dien vroegeren toestand, terwijl het ook, volgens Dr. Meinsma, „als pleitrede voor de wenschelijkheid van de kennis der inlandsche talen voor den ambtenaar dan tevens nog eenigszins eene waarschuwing voor de toekomst zou kunnen zijn.

We laten de nota hieronder in haar geheel volgen, en wel onveranderd, ook met opzicht tot de spelling, terwijl we evenmin den wenk des heeren de Groot volgen, om daarbij eenige toelichting te voegen „zoowel ten aanzien der oorzaken van den geschetsten vroegeren toestand, als ten opzichte der reuzenschreden, sedert gedaan en het aandeel daarin van den voortreffelijken Gericke, die dertig jaren lang met onverdroten ijver zich kweet van de plichten, hem door het Nederlandsch Bijbelgenootschap opgelegd, en voorzeker een der grondleggers was van de hedendaagsche beoefening der Javaansche taal. „Wilde men toch dit een en ander naar behooren in 't licht stellen, 't geen het ook inderdaad verdient, het zou, vooral in verband met den inhoud der nota, waarin gewichtige wenken voorkomen, eene studie van nog grooteren omvang dan het opstel zelf vorderen; bovendien zou zulk eene aanwijzing o. i. meer eigenaardig te huis behooren in eene geschiedenis van het intellectueele leven in Nederlandsch-Indië, welke we ons voorstellen te zijner tijd te leveren, of ook wel in eene afzonderlijke monografie van Gericke, welke helaas! tot heden nog niet bestaat ondanks de herhaalde pogingen, door den heer Cornets de Groot daartoe aangewend. Blijkens zijn schrijven had hij, toen Gericke in Januari 1857 te Dusseldorf gestorven was, in datzelfde jaar getracht de hoogleeraren T. Roorda en H. C. Millies te bewegen om een levensbericht van hem te schrijven, doch vruchteloos, terwijl hij mede in 1860 eene gelijke vruchteloze poging deed bij den heer Dr. J. P. N. Land toen nog algemeen Secretaris van het Hoofdbestuur van het Nederlandsch Bijbelgenootschap te Amsterdam, „onder referte tot de opstellen, in de Gids van 1853 en 1854, van Dr. Millies en Dr.

Veth, betreffende de Bijbelvertaling in het Javaansch en de bezorging der uitgifte van eene Javaansche spraakkunst door den heer Gericke. Later verscheen eene hem betreffende korte aantekening in het Biographisch Woordenboek der Nederlanden van Van der Aa, met vermelding der door hem sedert 1831 uitgegeven werken, doch zonder terugzigt tot hetgeen van hem onder anderen ook voorkomt in het „Geschiedkundig Overzicht der beoefening van kunsten en wetenschappen in Nederlandsch-Indië“, door Dr. van Hoëvell, opgenomen in het Tijdschrift voor N. I. van 1839, deel I, blz. 102 en 105—106.

Mocht de kennisneming van de volgende nota dezen of gene opwekken om de onvermoeide werkzaamheid van den voortreffelijken steller daarvan alsnog naar eisch te karakteriseeren, dan zal de mededeeling daarvan niet te vergeefs zijn geweest.

De nota luidt als volgt:

„Terwijl de Engelschen in Bengalen eene menigte bekwaame ambtenaren hebben, die de talen, geschiedenis, wetten en gewoonten der Inboorlingen, waarover wij regeren, grondig kennen, en daarvan niet alleen gebruik weten te maken in hun bestuur over en verkeer met dezelve, maar ook over geheel Europa reeds het licht der wetenschappen van den Indostan hebben verspreid, vindt men in Nederlandsch-Indië slechts weinige personen, die eenige kennis der Maleische taal bezitten, en naauwelijks eenen enkelen, die de Javaansche taal grondig verstaat; laat staan, die eenige kennis heeft der wetten, geschiedenis, mythologie en litteratuur der natie, waarmede hij dagelijks in aanraking komt.

Hoe kan eene natie wel geregeerd worden, wier taal en wetten men niet kent? Het regeringsstelsel van eene in beschaving ver gevorderde natie van Europa toepasselijk te willen maken op een volk, dat eerst begint zich te ontwikkelen of uit den staat der natuur te ontheffen, zoude even ondoelmatig en onuitvoerbaar zijn, als wanneer men van eenen kleinen knaap wilde vergen, om de lasten van eenen man te dragen. Hetgeen voor den Europeaan billijk is, strijdt dikwijls tegen de gewoonte van den Inlander van Java, en wat de eerste soms voor eene beuzeling beschouwt, wordt door den laatsten voor eene zaak van het hoogste gewigt gehouden. Hiervan getuigen zoo vele bepalingen in de Javaansche wetboeken: de *Soerjo-Alem*, de *Nowolo-Pradoto-Dhalem*, de *Hanger-Hangewan* of *Hanger-Hageng*, de *Hanger-Sadhoso* enz. Doch welke Europeaan is met

den inhoud dezer wetboeken bekend? of wat nog meer wil zeggen: welke Europeaan kent dezelve slechts bij naam?

Omtrent de vroegere geschiedenis van Java verkeert men nog geheel in het duister. Doch hoe kan dit anders wezen, daar nog nooit een Europeaan in staat is geweest, om uit de oorspronkelijke bronnen, welke de *Babads* der Javanen bevatten, zelve te putten. Hoe verdicht en beuzelachtig ook de meeste verhalen in hunne geschiedboeken zijn mogen, zoude het echter voor den oordeelkundigen beoefenaar der geschiedenis niet moeilijk wezen, het ware van het verdichte te onderscheiden en uit de beuzelingen vele belangrijke ontdekkingen te doen, die menig leedig vak in de vroegere geschiedenis van Java zouden kunnen aanvullen.

De mythologie der Javanen en de veranderingen, welke hunne godsdienstige begrippen door de invoering van den Islam hebben ondergaan, zijn nog weinig of geheel niet bekend. Het oorspronkelijke in het Kawi geschrevene en vervolgens in het Javaansch overgezette werk *Mannik-Majo* bevat hunne originele mythologische denkbeelden, terwijl ons de *Aubijo* een overzicht geeft van het Mohammedanisme, zooals hetzelfde op Java bestaat. Van het eerste bezitten wij eene gebrekkige vertaling in het werk van S. Raffles.

Van de *Romo* en de *Broto-Joelo* wordt vermeld, dat zij in het Javaansch de *Ramajana* en *Makabarut* in het Sanskritsch nog overtreffen. Hetzelfde kan gezegd worden van werken van *Meno*, *Dewo-Roelji*, *Haridjoeno-Sosro-Bahoe*, *Wiwoho* en meer andere, wier namen slechts ter naauwernood bekend zijn.

Men heeft de Javanen voor bigotte, onkundige en zedelooze Muzelmannen uitgekreten; doch men leze de voortreffelijke *Papali* van *Kjahi-Gode-Selo* en de *Woelang-Ngreh* van *Pakoe-Boewono den Vierden*, grootvader van den thans regerenden Keizer van Soerakarta, en men zal verwonderen over de uitmuntende zedelessen, welke in dezelve gevonden worden.

Opzigtelijk de godsdienstige en christelijk zedelijke beschaving der Javanen is tot heden toe niets gedaan, ofschoon eene christelijke natie reeds meer dan twee eeuwen op Java gevestigd is geweest. De goddelijke openbaring, welke wij in den Bijbel bezitten, op de wijze der Javaansche *Babads* of *Tjaritas*, zal door hen gretig worden ontvangen, waarop men in het vervolg de leerstellingen des Christendoms oveteenkomstig hunne *Sistors* zoude kunnen gronden. De overzetting van den geheelen Bijbel

zal men eerst alsdan den Javaan in handen kunnen geven, wanneer hij de vatbaarheid zal verkregen hebben, om denzelven met verstand en nut voor zich zelven te gebruiken.

Doch de vóorname vraag is thans: door welke geschikte middelen de kennis der talen en letterkunde van Java, welke voor den ambtenaar, den litterator en den godsdienstvriend zoo wenschelijk en noodzakelijk is, zal kunnen verkregen en uitgebreid worden?

De Engelschen hebben te *Hertford* in Engeland, te *Fort-William* en *Fort-St.-George* in Bengalen aanzienlijke colleges, waarin aan iedereen, zelfs militairen niet uitgezonderd, de gelegenheid wordt gegeven, om in de Indische talen en wetenschappen onderwezen te worden. Niemand kan in Bengalen eenig aanzienlijk ambt bekleeden, tenzij hij in een der gemelde colleges de bekwaamheid daartoe heeft verkregen.

Ook ontbreekt het hun niet aan andere hulpmiddelen, die het studium der talen kunnen verligten. De *Spraakkunsten* van *Colebrooke*, *Forster*, *Carey* en *Wilkins*, de *Soetras* van *Penini*, de *Moegda-Boedha* van *Vopadewa*, de *Amara-Cosja* door *Colebrooke* vertaald, de overzetting van de *Mego-duela* door *Wilson*, van de *Ramajana* door *Carey* en *Marshman*, van de *Bagavat-Gita* door *Wilkins*, van verscheidene Indische *Welboeken* door *Colebrooke*, en verscheidene andere werken zijn zoo vele hulpmiddelen, waarvan alleen de beoefenaar der *Sanskritische taal en litteratuur* zich kan bedienen. Eenen gelijken voorraad van hulpmiddelen heeft men tot het leeren van andere talen, als: de *Bengaalsche*, de *Tamoelsche*, de *Cingalesche* enz.

Doch de Nederlanders bezitten noch colleges, noch spraakkunsten, noch woordenboeken, noch vertalingen uit of gedrukte werken in de oorspronkelijke taal van Java. Wien zal het dus ook verwonderen, dat er naauwelijks een enkel Nederlander gevonden wordt, die in eenige betrekking geplaatst zijnde, eenige kennis van de taal des lands heeft, vooral wanneer de buitengewone moeilijkheid, die in het leeren der Jav. taal gevonden wordt, daarbij in aanmerking wordt genomen?

De oprigting van een *Instituut*, waarin jonge lieden, die reeds hier of in Europa eene beschaafde opvoeding hebben genomen, in de talen en letterkunde van Java kunnen onderwezen worden, is sinds lang de wensch geweest van vele aanzienlijke Nederlanders zoo in het vaderland als in deze gewesten. Doch

aan de uitvoering daarvan hebben altijd groote zwarighden in den weg gestaan. De voornaamste is geweest, en welke thans nog blijft bestaan, het gebrek aan geschikte personen, die, met de vereischte kennis uitgerust, de bekwaamheid bezitten om onderwijzers in het Instituut te kunnen worden.

Hoe gegrond deze en andere zwarigheden zijn mogen, bieden er zich nogtans uitzigten aan, om het gewenschte doel eindelijk te bereiken, mits dat men de zaak in het kleine beginne, en het zoo aanlegge, dat daaruit eens het grootere werk geboren worde.

Men zal zich voornamelijk eerst tot de Maleische en Javaansche talen moeten bepalen.

Wegens het gebrek aan onderwijzers zal men deze eerst dienen te vormen.

Het Gouvernement zal te dien einde behooren uit te zien naar eenige schrandere jonge lieden, die bereids eene eenigzins letterkundige opvoeding hebben genoten, en eenen bijzonderen aanleg bezitten om spoedig de eene of andere der gem. talen te leeren, en deze door Maleische en Javaansche geleerden laten onderrigten.

Zoodra dezen eenige vorderingen zullen hebben gemaakt, zal men hun getal kunnen vermeerderen en hen dadelijk in de gelegenheid stellen om van het geprofiteerde tot nut voor anderen te verstrekken, en zich de bekwaamheid te verschaffen om anderen te onderwijzen, terwijl zij met hunne eigene studien voortgaan.

Het lijdt geen twijfel of men zal langs dien weg slagen in het verkrijgen van geschikte onderwijzers voor een Instituut en zullen zich te gelijker tijd eenige bekwame ambtenaren kunnen vormen, die op de eene of andere wijze dienstig voor hetzelfde kunnen worden.

Van deze eerst te vormen onderwijzers zal men met der tijd nuttige spraakkunsten, woordenboeken, vertalingen van voornamelijk Javaansche en Maleische manuscripten en andere werken over de oorspronkelijke Javaansche mythologie, geschiedenis, wetten, enz. kunnen verwachten.

Het Gouvernement heeft sinds jaren aanzienlijke sommen verspild tot onderhoud van *Leerlingen* en *Elèves* in de Javaansche en Maleische talen; doch welk voordeel heeft hetzelfde daarvan reeds getrokken? De *Elèves* aan zich zelven overgelaten zijnde, doen wat zij verkiezen. Ook worden zij meestal met werkzaamheden belast, die geheel strijdig zijn met hunne eigen-

lijke bestemming. De Residenten, welke over hen gesteld zijn, kunnen hunne verigtingen niet nagaan, omdat zij-zelf onkundig zijn met hetgeen, waarvoor zij zullen worden opgeleid.

Het zoude derhalve noodzakelijk zijn, dat, indien men mogt besluiten om jonge lieden tot bovengemeld einde laugs den aangetoonden weg op te leiden, een eenigzins in de Javaansche en Maleische taal bedreven persoon als *Provoost* (Praepositus) over hen wierd gesteld, die aan hunne studiën eene goede rigting kon geven en hun zelven eenigzins in het aanleeren der eerste beginsels zoude kunnen behulpzaam zijn.

Een Reglement voor de zich op die wijze te vormen onderwijzers als voor den Provoost zoude alles nader moeten bepalen."

Het Gouvernement zal te dien einde behooren nit te zien naar eenige schrandere jonge lieden, die bereids eene eenigzins letterkundige opvoeding hebben genoten, en eenen bijzonderen aanleg bezitten om spoedig de eene of andere der geen talen te leeren, en deze door Maleische en Javaansche geleerden laten onderrigten.

Noch als eenige vormen zullen hebben gemaakt, zal men hun geal kunnen veranderen en hen dadelijk in de gelegenheid stellen om van het geüpoteerde tot nut voor andere te verstrekken, en zich de bekwaamheid te verschaffen om andere te onderrigten, terwijl zij met hunne eigene studiën voortgaan.

Het ligt geen twijfel of men zal laugs dien weg slaan in het verkrijgen van geschoolde onderwijzers voor een Instituut en zullen zich te gelijker tijd eenige bekende ambtenaren kunnen vormen, die op de eene of andere wijze dienstig voor hetzelfde kunnen worden.

Van deze eerst te vormen onderwijzers zal men niet het tijd nuttige spraakkunsten, woordenboeken, vertalingen van voornamelijk Javaansche en Maleische manuscripten en andere werken over de oorspronkelijke Javaansche mythologie, geschiedenis, wetten, enz. kunnen verwachten.

Het Gouvernement heeft sinds jaren aanzienlijke sommen verspend tot onderhoud van *Leetjars* en *Bléves* in de Javaansche en Maleische talen; doch welk voordeel heeft hetzelfde daarvan reeds getrokken? De *Bléves* aan zich zelven overgelaten zijnde, doen wat zij verkiezen. Ook worden zij meestal niet werkzaamheden belast, die geheel strijdig zijn met hunne eigen-